

**O pagină din viața religioasă
a orașului București**

CONSTANTIN CLAUDIU COTAN

**O pagină din viața religioasă
a orașului București**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2015

Colecția: RELIGIE ȘI FILOSOFIE

Redactor: Gheorghe Iovan

Tehnoredactor: Ameluța Vișan

Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

COTAN, CLAUDIU CONSTANTIN

O pagină din viața religioasă a orașului București / Constantin Claudiu
Cotan. - București : Editura Universitară, 2015

Bibliogr.

ISBN 978-606-28-0317-9

281.95

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062803179

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2015

Editura Universitară

Editor: Vasile Muscalu

B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București

Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27

www.editurauniversitara.ro

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE

comenzi@editurauniversitara.ro

O.P. 15, C.P. 35, București

www.editurauniversitara.ro

CUVÂNTUL AUTORULUI

Cine vizitează Bucureștiul rămâne impresionat de mulțimea bisericilor pe care le întâlnește, mai cu seamă în zona centrală, răspândite printre vechile case care au scăpat de iureșul demolărilor din perioada comunistă. Este clară că, pentru locuitorii vechiului oraș, credința religioasă își găsea un loc special în sufletele lor. De altfel, o mare parte din viața credinciosului de atunci era legată de biserică, locul în care era primit în comunitate, unde se cununa și de unde era prohodit pe ultimul drum. Biserica a avut și continuă să aibe un loc important în viața bucureștenilor, care găsesc între sfintele ziduri pacea pe care agitatul oraș nu o mai oferă de mult timp.

Unele dintre evenimentele prin care a trecut capitala noastră au fost consemnate și în documentele acum îngălbenite de trecerea anilor, ale arhivelor parohiale. Istoria noastră pornește de la documentele unei astfel de parohii, Delea Nouă. Când am intrat pentru prima dată în biserica Delea Nouă din București, situată nu departe de centrul orașului, am avut impresia că mă aflu în biserica unui sat de câmpie. Podeaua bisericii era acoperită cu covoare de diferite dimensiuni și culori, după cum le aduseseră de acasă credincioșii parohiei. În micul pridvor erai întâmpinat de fumul și mirosul lumânărilor care ardeau permanent. Icoanele erau împodobite cu ștergere populare, dovedind că preoții care slujiseră sau slujeau trecuseră mai întâi prin parohiile de sat, acolo unde acest obicei mai este și astăzi prezent. Biserica, destul de mare, are câteva

icoane vechi și o catapeteasmă frumoasă. Totuși, un strat gros de fum așezat pe pereți făcea ca biserica, deși luminată de ferestre largi, să pară întunecoasă. Chiar în februarie 2002 s-a trecut la o refacere a picturii din altar și naos, dar cu rezultate modeste.

Cu timpul au început să apară schimbări ce au înfrumusețat interiorul bisericii. În anul 2005 au fost aduse moaștelor Sfântului Valentin care au fost așezate în biserică, într-un frumos baldachin sculptat în lemn de stejar lucrat la Atelierele Patriarhiei. În anii următori au fost executate o serie de lucrări de amenajare interioară, fiind schimbate ferestrele din lemn, uzate de trecerea timpului, dar care au arătat seriozitatea cu care se lucra cândva. Ferestre noi au fost așezate și în turla când tabla ce le învelea a fost înlăturată. Exteriorul a fost renovat, biserica fiind împrejmuțată cu o bordură de beton, trotuar și o frumoasă alee ce acum este pavată. Lângă ea s-a ridicat un lumânărar, reușindu-se eliminarea fumului ce stăpânea peste credincioși în timpul marilor sărbători. În ultimul timp s-a reușit schimbarea instalațiilor termice și electrice, înlocuirea candelabrelor, consolidarea și reconfigurarea cafasului și a scării interioare, care au dat bisericii aspectul unui locaș demn de centrul capitalei. Ridicarea unui nou pridvor la intrare, spațios și pictat în tonul bisericii, dar și aplicarea unor mozaicuri exterioare bine realizate, au înfrumusețat biserica care astăzi nu mai seamănă cu ceea ce a fost cândva o modestă biserică muntenească.

Cine intră astăzi în frumoasa curte a bisericii Delea Nouă este întâmpinat de o fântână arteziană, din fontă, comandată la sfârșitul secolului al XIX-lea de Iosefina Pake Protopopescu, soția cunoscutului primar al Bucureștiului. Cu siguranță biserica Delea Nouă și construcțiile ce o înconjurau cândva dădeau zonei un aer special, dovedind o oarecare temeinicie a unor lucruri făcute cu seriozitate și cu dragoste. Deși este o

biserică obișnuită, fără a impresiona printr-o arhitectură deosebită, am folosit-o ca punct de plecare în mica istorioară care vrea să prezinte cititorilor o parte din istoria capitalei noastre. Să nu uităm că de existența acestei biserici s-au legat viețile a mai bine de o mie de familii care locuiau în casele ce o compuneau cu câteva zeci de ani în urmă parohia. Pe străzile parohiei erai întâmpinat de o pace patriarhală și de plăcutul miros al florilor ce creșteau în grădinile tuturor caselor. Multe din acele case au dispărut, iar în locul lor au fost ridicate blocuri cu opt sau zece nivele, care însă nu mai spun frumoasele povești din trecut. Astfel de blocuri se ridică și astăzi, iar frumoasele case care se mai văd vor dispărea cu trecerea anilor. Cea mai mare parte a locuitorilor parohiei de acum sunt funcționari publici, profesori, avocați, medici și ofițeri. Vremurile grele, dar și nevoile vieții, au așezat aici și câteva familii de macedo-români, care după cedarea Cadrilaterului s-au așezat în Dobrogea, iar de acolo viața i-a adus în capitală. Parohia este cosmopolită, cu minorități etnice și religioase, o mică Europă în mijlocul unui oraș.

Istoria parohiei Delea Nouă, legată de istoria unei întinse periferii bucureștene, se prezintă destul de interesantă. Am folosit pentru alcătuirea aceste cărți în special arhivele parohiale. Cititorul poate observa cu ușurință că sunt citate multe documente, care poate uneori îngreunează lectura, dar am dorit să păstrez un crâmpel din atmosfera timpurilor trecute și totodată, conștient că multe dintre aceste înscrisuri se vor pierde cu trecerea anilor, am vrut ca cele mai importante documente să rămână între rândurile acestei cărți. Sper ca cititorii să descopere lucruri interesante, care să le lumineze sufletele și să-i apropie mai mult de oameni și de Dumnezeu.

București,
16 septembrie 2015

1. VIAȚA BISERICESCĂ DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA

Secolul al XVIII-lea nu a început prea bine pentru românii din Muntenia. După moartea martirică a Sfântului domnitor Constantin Brâncoveanu și a familiei sale, pe malurile Bosforului, a urmat sfârșitul tragic al Sfântului Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei¹. Cu moartea acestora a început pentru români o nouă epocă, cea fanariotă. Noul regim politic, impus de Imperiul otoman, a marcat profund societatea românească al cărei proces de modernizare a fost frânat. Viața bisericească a cunoscut și ea o serie de schimbări prin numeroșii ierarhi greci care au ajuns în fruntea episcopiiilor din Muntenia și Moldova. La Mitropolia din București a fost numit Mitrofan², un grec, fost prieten al domnitorului Constantin Brâncoveanu, apoi un apropiat al primului domnitor fanariot, Nicolae Mavrocordat. Activitatea lui Mitrofan a fost continuată

---

¹ *Învățătura pentru șapte Taine*, 1710, tipărită de mitropolitul Antim Ivireanul, este una dintre lucrările de bază folosită de clerici în activitatea pastorală. Prin aceasta se întărea importanța preoților în comunități. În secolul al XVIII-lea în jurul bisericii și al preoților se organiza întreaga comunitate. Preotul și preoteasa trebuiau să aibă o viață morală ireproșabilă, păcatul ducând la caterisirea preotului și la trimiterea la mănăstire a soției sale.

² Lucian Florea, „Aspecte din viața și activitatea mitropolitului Mitrofan al Ungrovlahiei (1716-1719)”, în *Glasul Bisericii*, 1967, nr. 3-4, pp. 275-282.

cu roade bogate de mitropolitul Daniil (1719-1731)³, în timpul căruia s-a introdus numărarea anilor de la Hristos, în locul vechii cronologii slavone care socotea anii de la facerea lumii, dar și scrierea rotunjită, imitație a celei grecești cu canturi complicate și mai dezordonată, spre deosebire de cea caligrafică și dreaptă din secolul al XVII-lea. Daniil rămâne cunoscut ca un restaurator de biserici și ctitor (a ridicat cu jupâneasa Ancuța biserica Vergului din București), dar și un susținător al tiparului. Acestuia i-a urmat mitropolitul Ștefan (1732-1738), român de neam, care în anii puțini de păstorire nu s-a remarcat decât printr-o oarecare activitate tipografică.

Istoricul Vlad Georgescu considera că în secolul al XVIII-lea, cunoscut sub denumirea de „secolul fanariot”, s-a format: „... o structură socială, politică și de cultură în care se puteau integra toți cei dornici să accepte și să respecte un anume sistem de valori, bazat pe ortodoxismul conservator, pe tradiționalismul antioccidental și pe respectarea legăturii de

---

³ Daniil s-a născut probabil la Topoloveni - Argeș. Înainte de a se călugări se numea Dumitrașcu Topoloveanu și a fost căsătorit, având doi copii. Rămas văduv de tânăr s-a călugărit la Mănăstirea Aninoasa, devenind ucenicul lui Teodosie monahul, un fost mare boier, călugărit către bătrânețe și ctitorul Mănăstirii Aninoasa (1677). Mai târziu ajunge egumenul acestei mănăstiri, iar în octombrie 1716 a fost ales episcop de Buzău (1716-1719). Păstorește ca mitropolit între anii 1719-1731 într-o vreme de grele încercări pentru Țara Românească după ocuparea Olteniei de armatele habsburgice și a instaurării regimului fanariot. A fost unul dintre marii tipografi ai Bisericii Ortodoxe. Majoritatea cărților s-au tipărit pe cheltuiala mitropolitului. La tipărirea lor au ostenit ieromonahul Sava și preotul Stoica Iacovici. Cu deosebită dragoste s-a îngrijit de cârmuirea duhovnicească a credincioșilor români din Brașov și Țara Bârsei, rămași fără ierarh după dezbinarea ortodocșilor transilvăneni din anii 1698-1701 (G. M. Ionescu, *Istoria Mitropoliei Ungrovlahiei*, vol. II (1708-1787), București, 1914; Ghenadie Enăceanu, *Condica Sfântă a Mitropoliei Ungrovlahiei. Publicată după original*, vol. I, București, 1886, pp. 108-109).

credință față de Poartă”⁴. Prin instalarea fanarioților în Moldova și Țara Românească, Poarta otomană își întărea controlul asupra celor două principate române în contextul amenințărilor venite din partea habsburgilor ce stăpâneau în Transilvania și a Rusiei tot mai prezentă în politica sud-est europeană⁵. Domnitorii fanarioți, greci sau români grecizați erau cu totul supuși politicii otomane. Instituirea pašalâcului la nordul Dunării în secolul al XVIII-lea nu mai era posibil, Rusia sau Imperiul habsburgic netolerând o asemenea acțiune politică. Deși deseori criticat, „secolul fanariot” poate fi numit cu ușurință „secolul reformelor”. Unii dintre domnitorii fanarioți au încercat o modernizare a statului, în dorința de a strânge taxe tot mai mari⁶. Pentru a colecta cât mai mulți bani, acești domnitori au întreprins o serie de rencesăminte pentru o mai eficientă impozitare a populației. Nu pot fi trecuți cu vederea domnitori ca Nicolae și Constantin Mavrocordat sau Alexandru și Constantin Ipsilanti. Constantin Mavrocordat a desființat șerbia în 1746, acțiune politică de mare importanță, la care a luat parte și clerul ortodox. Din nefericire aceste reforme s-au lovit de puternica opoziție a boierilor. Interesant este că aceiași boieri care încercau frânarea reformelor erau și cei care doreau ieșirea țării de sub autoritatea otomană.

Situația dificilă în care se găsea populația românească se datora și permanentelor războaie pe care Rusia și Imperiul habsburgic le-au dus împotriva „omului bolnav”, Poarta otomană, pe teritoriile românești. Moldova și Țara Românească au devenit pentru mulți ani terenul de luptă al acestor mari puteri militare. Cele două principate au fost ocupate mulți ani

---

⁴ Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*, ediția a III-a, București, 1992, p. 84.

⁵ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, ediția a IV-a, București, Edit. Universul Enciclopedic Gold, 2011, p.179.

⁶ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, p. 180.

de trupele austriece sau rusești. Ca urmare a păcii de la Passarowitz (1718), încheiată după războiului austro-turc din anii 1716-1718, Imperiul habsburgic a anexat Banatul și Oltenia. Sub stăpânirea austriacă pătrunde în Oltenia un catolicism mai activ.

În acest context, episcopii de Râmnic au reușit prin susținerea activității tipografice, să elimine din cultul ortodox și ultimele rămășițe ale slavonismului. Austriecii n-au împiedicat această activitate, dar s-au opus ca tipărițiile românești de la Râmnic să ajungă în Transilvania sau Banat, cu toate că n-au putut să stopeze total comerțul cu carte religioasă. Episcopul Damaschin sugera autorităților austriece să sprijine învățământul⁷. Episcopia Râmnicului a fost cârmuită în prima jumătate a secolului al XVIII-lea de episcopii Damaschin⁸,

---

⁷Ivan Iózsá, *Ordinul Piaristilor în capitala Olteniei. Piaristii ca pedagogi ai Olteniei*, în „Arhiepiscopia Olteniei”, XII (1933), nr. 65-66, pp. 47-53.

⁸După alegerea lui Antim Ivireanul ca mitropolit al Ungrovlahiei (1708) în locul lui a fost mutat episcopul Damaschin de la Buzău. Damaschin s-a născut în anul 1660, în Voinești-județul Dâmbovița. A activat ca dascăl la școala de slavonie din București, fiind apoi ales episcop la Buzău (3 oct. 1702 - c. mart. 1708), apoi la Râmnic (c. mart. 1708 - 5 dec. 1725). A fost un cărturar de seamă și a reușit să traducă aproape toate cărțile de slujbă în românește, contribuind astfel la formarea limbii literare române. A tipărit *Ceaslovul* (Râmnic 1724), *Psaltirea* (Râmnic, 1725), a retipărit *Apostolul* de la Buzău (1725) și unele cărți de învățătură. Majoritatea traducerilor lui s-au tipărit sub urmașii săi Inochentie, Climent și Chesarie. Au rămas în manuscris: *Tâlcuirea Apocalipsei de Andrei al Cezareii Capadochiei* și *Tâlcuirea Evangheliilor a lui Teofilact al Ohridei*. A păstorit în perioada dificilă a ocupației austriece, ca urmare a tratatului de la Pasarovitz (21 iulie 1718), prin care Oltenia revenea Imperiului habsburgic, situație ce s-a prelungit până în 1739, la încheierea păcii de la Belgrad când Oltenia a fost realipită la Țara Românească. În asemenea împrejurări, episcopul Damaschin s-a arătat un bun diplomat și un apărător al drepturilor Bisericii sale. În 1717, cu o delegație de boieri a ajuns la Viena, unde a înaintat împăratului Carol al VI-lea (1711-1740) un memoriu în 10 puncte.

Ștefan⁹, Inochentie și Climent, ierarhi de mare valoare și oameni de cultură.

În opinia unor istorici precum A. D. Xenopol, Constantin V. Obedeanu, Nicolae Iorga și Gheorghe Brătianu, fenomenul „grecizării” ce a caracterizat secolul al XVIII-lea, începuse cu mult înainte de „epoca fanariotă”, încă din a doua jumătate a veacului al XVI-lea. Acest fenomen a fost unul politic și cultural nicidecum unul social, căci niciun domnitor nu a încercat să schimbe vechile obiceiuri și tradiții împământenite de sute de ani¹⁰. Acest fenomen a atins și Biserica Ortodoxă, care a trecut la rândul ei printr-o serie de greutăți ca urmare a promovării în rândul ierarhiei a clericilor greci. Cu siguranță, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, după mitropolitul Antim Ivireanul, o atenție deosebită merită, din partea iubitorilor de istorie, mitropolitul Neofit Cretanul (1738-1753), ales de domnitor împreună cu marii boieri ai țării să stea în fruntea Mitropoliei Ungrovlahiei. Neofit a participat la elaborarea așa-zisei „*Constituții*”, opera lui Constantin Mavrocordat din 1741, numele mitropolitului figurând în fruntea semnatarilor valorosului document. Scutirea de dări a mănăstirilor, a preoților de toate categoriile și precizarea

---

Proclamația lui Carol al VI-lea din 22 februarie 1719 asigura Bisericii libertatea religioasă și protejarea cultului ortodox. Mănăstirile au fost supuse însă guvernului austriac. Preocuparea centrală a episcopului Damaschin a fost traducerea cărților de slujbă în românește. Păstorirea acestuia a fost destul de rodnică ținând cont de evenimentele dramatice prin care atrecut Episcopia Râmnicului în acele vremuri.

⁹ Mitropolitul de Belgrad și Karlovitz, Moise Petrovici l-a propus ca episcop de Râmnic pe Ștefan, egumenul de la Govora. Deși ales episcop, Ștefan nu a mai apucat să fie hirotonit, căci a murit la 20 august 1727.

¹⁰ Vezi Andrei Pippidi, „Phanar, Phanariotes, phanariotisme”, în *Revue des études Sud-Est Européennes*, XIII, 1975, nr. 2, pp. 213-239; Claudiu Neagoe, „Mari dregători și negustori greci în Țara Românească în a doua jumătate a veacului al XVI-lea”, în *Istros*, XIII, Brăila, 2006, pp. 215-223.

rostului protopopilor în județe, dovedesc implicarea directă a mitropolitului la realizarea acestui proiect politic. Revenirea Olteniei la teritoriul Țării Românești, după încheierea păcii de la Belgrad, a determinat domnia, dar și pe mitropolitul Neofit să intervină pentru îmbunătățirea condițiilor economice și sociale. Eliberarea de rumânie a devenit o problemă de stat, la care s-a angrenat și mitropolitul. Era cea mai importantă reformă prin care se schimba viața românilor din Principate.¹¹

Prin dese schimbări de domnitori din perioada fanariotă (1711/1716-1821), situația economică din țările române devenea tot mai grea, iar țăraniii tot mai împovărați de dări și taxe. Episcopul Ghenadie al Râmnicului mărturisea: „Țara toată, cu locuitorii ei, ajunsese o mare moșie, care în total se arenda la Constantinopol pe termene mici, domnitorilor fanarioți; iar aceștia o dau în exploatare oamenilor veniți cu dânsii și care cu purtarea lor față de locuitorii Țărilor și-au câștigat numirea de „lipitorile satelor”¹². Unii dintre domnitori pentru împrumuturile făcute la diferiți negustori și creditori greci au ajuns să amănesteze chiar biserici cu dependențele și moșiile lor¹³. Nu sunt rare nici imixtiunile domnitorilor fanarioți în treburile bisericești. Este adevărat însă că au fost și domnitori fanarioți care s-au îngrijit de credincioșii ortodocși și de cele două Mitropolii, de la București și Iași¹⁴.

În secolul al XVIII-lea clerul ortodox ducea o viață asemănătoare cu cea a păstoriților, astfel încât traiul preotului

---

¹¹ V. Mihordea, „Un colaborator al lui Constantin Mavrocordat la desființarea rumâniei: mitropolitul Neofit (1738-1753)”, în *Biserica Ortodoxă Română*, 1965, nr. 7-8, pp. 715-729.

¹² Ieremia Hagi, *Biserica Română în Epoca Fanarioților*, București, 1898, p. 14.

¹³ Ioan F. Stănculescu, „Reformele, rânduielile și stările bisericești în epoca fanariotă”, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, nr. 5-6, 1963, p. 523.

¹⁴ Vezi I. Minea, „*Reforma*” lui Constantin Vodă Mavrocordat, Iași, 1927.

semăna cu cel al țaranului. Cu timpul, preoții din Țara Românească au dobândit o situație socială ceva mai bună decât cea a păstoriților. O serie de domnitori au oferit preoților scutiri de taxe, preoția fiind la un moment dat un bun mijloc de a scăpa de asuprirea statului. Datorită acestui fenomen a avut loc o creștere nejustificată a numărului de preoți. În timpul domnitorului Alexandru Ipsilanti existau în jur de 3500 de preoți la o populație a Țării Românești cuprinsă între 1. 200. 000 și 1. 500. 000 de locuitori. Numărul preoților a crescut mereu, pentru ca în timpul domniei lui Mihai Suțu să ajungă la 5850, iar în jurul anului 1815 să fie înregistrați 8138 de preoți. Pentru a-și suplimenta veniturile, preoții din sate se ocupau cu agricultura, iar la orașe aveau mici prăvălioare așezate uneori chiar lângă biserici¹⁵. În ceea ce privește moralitatea preoților, cu toate păcatele lor, călătorii străini care i-au cunoscut au avut cuvinte de laudă: „După ce ajung preoți, se întorc în clasa enoriașilor lor, cărora le sunt pildă de răbdare și de iscusință. Sunt cei mai buni părinți, cei mai buni soți, cei mai buni săteni de prin partea locului; rareori se întâmplă să-i supere pe ispravnici cu pretențiile sau cu nemulțumirile lor. Nu-i vezi niciodată în cârciumi sau în locurile unde se vinde băutură. Pesemne că pildele care se văd pot îndrepta purtarea oamenilor mai curând decât cele spuse din gură, pe care nimeni nu le ascultă și nu le înțelege”¹⁶. Sunt însă și însemnări care îi descriu pe preoți ca fiind lipsiți de cultură și superstițioși.

Exploatarea nemiloasă a unora dintre domnitorii fanarioți a declanșat revolte ale populației bucureștene. Una dintre

---

¹⁵ Constanța Vintilă-Ghițulescu, *În șalvari și cu ișlic*, Edit. Humanitas, București, 2011, p. 35.

¹⁶ Neagu Djuvara, *Între Orient și Occident*, Edit. Humanitas, București, 2013, p. 161.

acestea a avut loc chiar în preajma constituirii cătunului Delea Nouă, din preajma capitalei. În 1752, după moartea domnitorului Grigore Ghica, ctitorul Mănăstirii Pantelimon, întreținută prin chiria pe care o plăteau locuitorii din 12 mahalale bucureștene ce se găseau pe cele 400 de hectare acaparate de domnitor, domnia a fost dobândită de fiul său Matei, care a impus o exploatare dură. Nemulțumirile izbucnesc ca urmare a instigării mulțimilor de către bătrânul boier Constantin Dudescu. După Sfânta Liturghie săvârșită la hramul Mitropoliei, Sfinții Împărați Constantin și Elena, mitropolitul Neofit se pune în fruntea mulțimilor ce se îndreptau spre locul unde sosise trimisul Porții. Toate clopotele din oraș chemau populația la revoltă. Răscoala l-a înlăturat pe domnitor. Evenimentele s-au repetat zece ani mai târziu, în anul 1763, când la instigarea boierului Stavaraghe ajuns capuchehaie la Constantinopol, șapte boieri mari au fost închiși de domnitor pentru a plăti 3000 de pungi, o sumă foarte mare pentru vremurile acelea. Mulțimile s-au revoltat eliberând pe boieri și atacând palatul domnesc, unde domnitorul Constantin Racoviță, un alcoolic, era mai tot timpul beat din cauza consumului a 50-60 de pahare de melisă pe zi. Speriat de mulțimi, domnitorul a băut câteva sticle și bolnav fiind a murit¹⁷. Din nefericire, conducerea țării a fost dată lui Ștefan Racoviță, fratele celui mort, care prin teroare a adus o împilare și mai mare, nu peste boieri, care sunt iarăși închiși, dar tratați de această dată cu cafele și dulcețuri, ci peste popor, nevoit să plătească triplul sumei cerută de la boieri, încât unii dintre locuitorii țării au ajuns să fie uciși pentru a plăti taxele.

O nouă răscoală a avut loc în 1765, declanșată din cauza dărilor impuse negustorilor. La revoltă au participat și robii

---

¹⁷ Dan Berindei, *Orașul București, reședință și capitală a Țării Românești, 1459-1862*, Edit. Pro Universitaria, București, 2012, p. 121.

țigani dornici de libertate. Domnitorul a trimis împotriva lor pe turci și arnăuți care reușesc să înfrângă pe răsculați, câțiva dintre ei fiind tăiați în bucăți în fața curții domnești. Stavarahe însă nu a mai fost acceptat la Constantinopol, unde, din porunca sultanului, a fost spânzurat. Casele acestuia pe care le construise în capitala otomană au fost dărâmate din ordinul sultanului care era convins că va găsi bani ascunși în ziduri. Se pare că de la acesta au fost totuși confiscate 17. 000 de pungi, o sumă uriașă, pe când la domnitorul din București nu au putut găsi decât 150 de pungi. Racovița a fost nevoit însă să plece la Constantinopol, mulțimile furioase aruncând cu bălegar în careta ce-l ducea spre Giurgiu.

La izbucnirea războiului ruso-turc, în 1769, bucureștenii, auzind că se apropie de capitală un corp de armată rusesc de 700 de voluntari, încurajați, au pornit asupra celor 5000 de turci care se găseau în oraș risipiți prin diferite locații, pe care au reușit să-i izgonească. A fost și un bun prilej de a se îndrepta împotriva boierilor, orașul fiind jefuit, iar câteva case boierești incendiate. Frica de turci a continuat totuși pe tot parcursul războiului, bucureștenii fiind gata la cel mai mic zvon să-și facă bocceaua și să fugă spre Transilvania. Prin curțile boierilor se puteau vedea mereu pregătite căruțele pentru bejania spre munții. Până târziu în secolul al XIX-lea frica de turci era o realitate ce stăpânea societatea românească. O întâmplare banală arată cât de mare era frica de turci. Într-o zi de sâmbătă, 28 aprilie 1828, pe la patru ceasuri din zi, un arnăut s-a luat la ceartă cu vânzătorul unei prăvălii pentru o pereche de opinci. Fără a sta pe gânduri, vrând să-și facă dreptate cu forța, arnăutul a scos pistolul de la brâu și a tras în aer. La zgomotul armei, chiar și cei care erau de față au început să strice ca ieșiți din minți: „*Turcii! Au sosit și taie pă pod pă creștini*”. Tot orașul, dar și satele dimprejur s-au ridicat de teamă, oamenii alergând să scape cu ce apucau în mâini. De zgomot s-a trezit

și vodă, care i-a pus pe slujitori să-l prindă pe arnăut și pe un ciocoi care striga mai înnebunit decât toți că-l taie turcii. Agitatorii au fost bătuți la tălpi și aruncați în temniță¹⁸.

Domnia ajunge în anul 1774, în mâna lui Alexandru Ipsilanti, un domnitor de care se leagă o serie de reforme și inițiative administrative laudabile între care și amenajarea Dâmboviței. Pârâul ce străbate orașul își revărsa apele adesea și inunda casele locuitorilor din preajmă, unii dintre bucureșteni pierind în apele învolburate ale viiturilor. Dâmbovița era înțesată de mori ale căror stăvilare ajutau și mai mult inundațiile. La acestea se adaugă și prostul obicei al locuitorilor capitalei de a-și arunca pe malul apei gunoaiele și murdăriile din gospodării, care alături de deversările din abatoare și tăbăcării făceau apa murdară și aerul de multe ori irespirabil, contribuind și la colmatarea albiei. Cu timpul a fost necesară aducerea apei potabile de la distanță mare. Domnitorul Nicolae Mavrogheni, un devotat al turcilor, care însă nu s-au sfiit să-l decapiteze în 1790, a fost cel care a construit un mare apeduct din olane pentru a aduce apa în oraș. Târziu, în preajma Revoluției din 1848, s-a construit prima stație de filtrare a apei în București¹⁹.

Pe la cârma Munteniei au trecut și domnitori cu apucături ciudate. Nicolae Mavrogheni avea obiceiul să tulbure relativa liniște a bucureștenilor cu exoticele sale plimbări prin oraș cu trăsură trasă de cerbi. Mai mult chiar, probabil ca răspuns la adresa celor care reclamau că nu provine dintr-o familie domnească, și-a gratificat calul cu rangul boieresc de clucer. Dornic de îmbogățire, Mavrogheni a impus celor săraci, dar și boierilor, o serie de biruri nemiloase. De domnia sa se leagă

---

¹⁸ Nicolae Vătămanu, *Catehism de bucureștean*, Edit. Vreimea, București, 1980, p. 74.

¹⁹ Neagu Djuvara, *Între Orient și Occident*, p. 241.

înălțare bisericii Izvorul Tămăduirii, la capul podului Mogoșoaiei, unde a ridicat fântâni cu havuzuri și o clădire pentru orfanotrofia înființată de Alexandru Ipsilanti. Prin pedepse dure, acest domnitor a reușit să oprească mai toate furturile din țară. Domnia lui Mavrogheni a încetat odată cu ocuparea orașului de către trupele habsburgice în toamna anului 1789, întâmpinate cu entuziasm de bucureșteni. Noii ocupanți au adus unele îmbunătățiri de ordin edilitar. Ofițerii Ernst și Purcel schițează acum două planuri ale orașului care arată că erau peste 100 de biserici, 28 de case boierești mari și 8 hanuri, unele cu ziduri fortificate. Ca o curiozitate, sub presiunea austriacă, Divanul boierilor a aprobat funcționarea cafenelelor, deși boierii credeau că orașul va fi cuprins de o stare de agitație din pricina păcătoasei licori²⁰.

Domnia lui Alexandru Moruzi aduce o perioadă de relativă pace, iar pentru București ridicarea unui nou spital la Dudești, unde erau aduși ciumați. Cumplita epidemie făcea numeroase victime în acea perioadă. În timpul lui Moruzi capitala a trecut printr-o perioadă de foamete de pe urma căreia domnitorul s-a îmbogățit controlând comerțul cu pâine. A apărut însă o nouă urgie pentru Țara Românească, cea a răscoalelor turcilor conduși de Pazvantoglu, care amenințau cu trecerea Dunării și prădarea Bucureștiului. Situația tensionată a continuat și în timpul domniei lui Constantin Hangerli, mazilit în urma numeroaselor uneltiri și ucis de trimișii Porții. Amenințările pasvangiilor și teama de raidurile acestora la nordul Dunării aproape că a golit capitala în anul 1802.

Orașul cunoaște în 1802 și dezastrele produse de un puternic cutremur care a făcut să cadă mai toate turlele bisericilor, clopotnițele și casele înalte. La puțin timp, în 1804,

---

²⁰ Dan Berindei, *Orașul București, reședință și capitală a Țării Românești, 1459-1862*, București, Edit. Pro Universitaria, 2012, p. 130.

centrul Bucureștilor a fost distrus de un incendiu, urmarea fiind o relativă sistematizare a orașului și folosirea unor materiale de construcție mai rezistente la incendii. Apar mai multe clădiri din cărămidă și piatră. În oraș erau însă predominante clădirile din paiantă și bordeiele. În anul următor, Bucureștiul a fost lovit de inundații care au făcut nu numai pagube materiale, ci și victime, Dâmbovița dovedindu-se un pârâiaș care, în fața ploilor torențiale, putea deveni o amenințare reală pentru oraș.